

1. Ekonomie a vedení obchodu- Peníze, Monetární politika, Inflace

Ing. Hana Pospíšková

CO TO JSOU VLASTNĚ PENÍZE?

- PENÍZE představují všeobecně přijímaný prostředek směny : PLATIDLO
- používají hlavně v obchodech jako prostředek k výměně různého zboží
- vystupují ve funkci prostředku směny

CO JE TO SMĚNA?

- Směna mezi lidmi existovala odjakživa zcela přirozeně.
 - Lidé si mezi sebou vyměňovali zboží za jiné zboží podobné hodnoty.
 - Ulovené zvíře za oheň
 - Pytlík soli za med
 - Krávu za ovci
 - Boty za nádobí
-
- Této směně zboží říkáme **VÝMĚNNÝ OBCHOD**

PROČ UŽ DNES NEOBCHODUJEME VÝMĚNNÝM OBCHODEM?

- ▶ Často se stávalo, že zboží, které nabízel někdo k výměně, nebylo vhodné pro jiného.
- ▶ Např. Nějaký člověk potřeboval kožešinu, ale sám mohl nabídnout pouze něco, co majitel kožešiny vůbec nepotřeboval.
- ▶ Takže výměnný obchod nemohl proběhnout.
- ▶ Proto se začala užívat

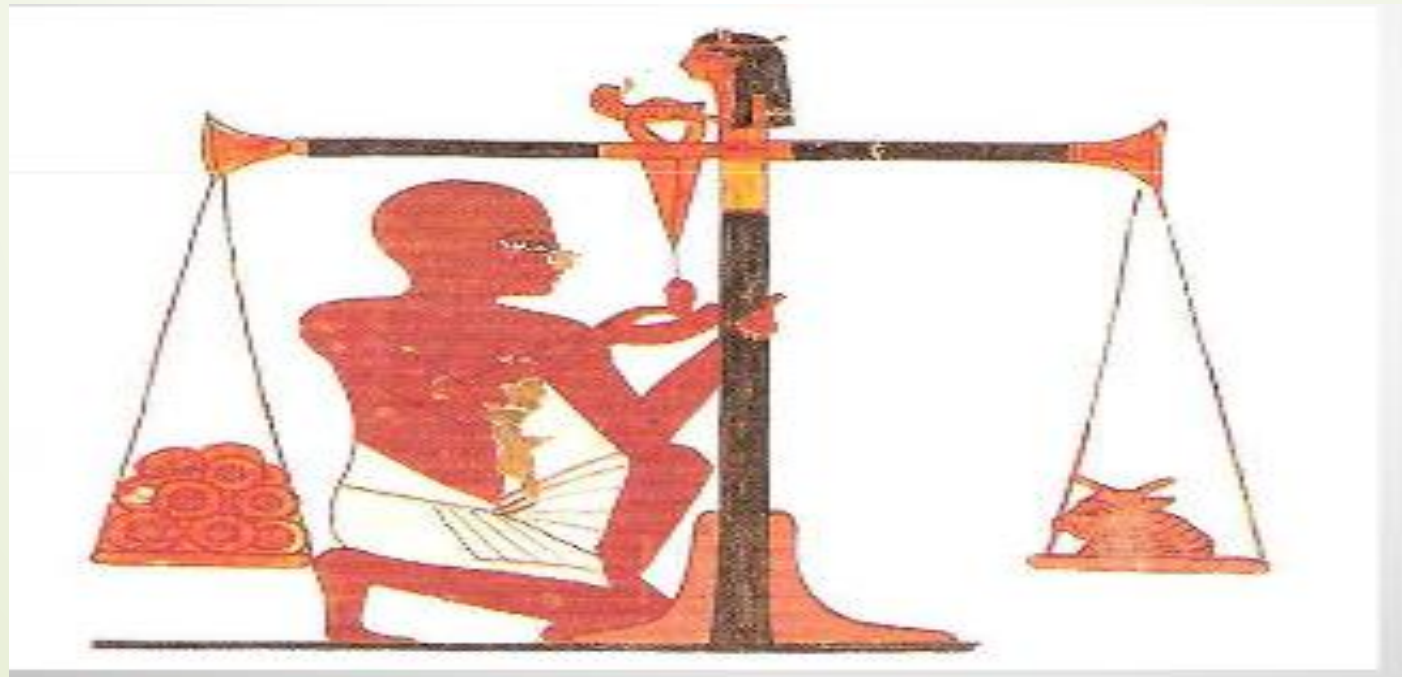
▶ JEDNODUCHÁ PLATIDLA

CO TO BYLA JEDNODUCHÁ PLATIDLA

- Byly to takové věci, které byly vzácné a o které měl každý zájem.
- **dobytek**
- **mušle**
- **zlaté kroužky**
- **stříbro**
- **sůl kamenná**
- **zbraně**
- **obilí**
- **plátno**
- Na našem území v polovině 10. století se platilo plátnem. Od slova plátno je i slovo platit a platidlo. Některá plátýnka se při obchodování trhala na menší kousky, od toho je vyvozené slovo TRH.

UKÁZKY JEDNODUCHÝCH PLATIDEL

- V Egyptě se k platbám využívaly zlaté kroužky, jak dokazuje malba jejich vážení ze 14. stol. př. n. l.

UKÁZKY JEDNODUCHÝCH PLATIDEL

- ▶ Nejznámějšími předmincovními platidly jsou nejspíše **ulity kauri**.
- ▶ Nejstarší zmínky o jejich použití se datují 3500 let zpátky a pocházejí z Číny.

- ▶ Hlavně krávy měly velkou hodnotu v obchodování

UKÁZKY JEDNODUCHÝCH PLATIDEL

➤ Stříbrné pruty

➤ Sůl kamenná

➤ Plátno

➤ Hedvábná platidla

PROČ DNES NEPLATÍME JEDNODUCHÝMI PLATIDLY?

- ▶ Jednoduchá platidla byla většinou velká a neskladná, špatně se převážela, často se nedala dělit.
- ▶ Proto začali lidé používat zlato a stříbro, kovy, které se nedaly zničit, dobře se odměřovaly a všichni znali jejich hodnotu.
- ▶ Ze zlata a stříbra se začaly vyrábět různé plíšky a mince.

JAKÉ BYLY PRVNÍ PENÍZE ČECHÁCH

- ▶ první drobné zlaté penízky razily Keltové

- ▶ PLECHÁČE byly ze stříbrného plechu, zavedl je král Přemysl Otakar I. Byly raženy jen po jedné straně, takže vypadaly jako malé mističky.
- ▶ STŘÍBRŇÁK zvaný PRAŽSKÝ GROŠ Král Václav II. nechal otevřít doly v Kutné Hoře a povolal výrobce mincí (mincmistry).

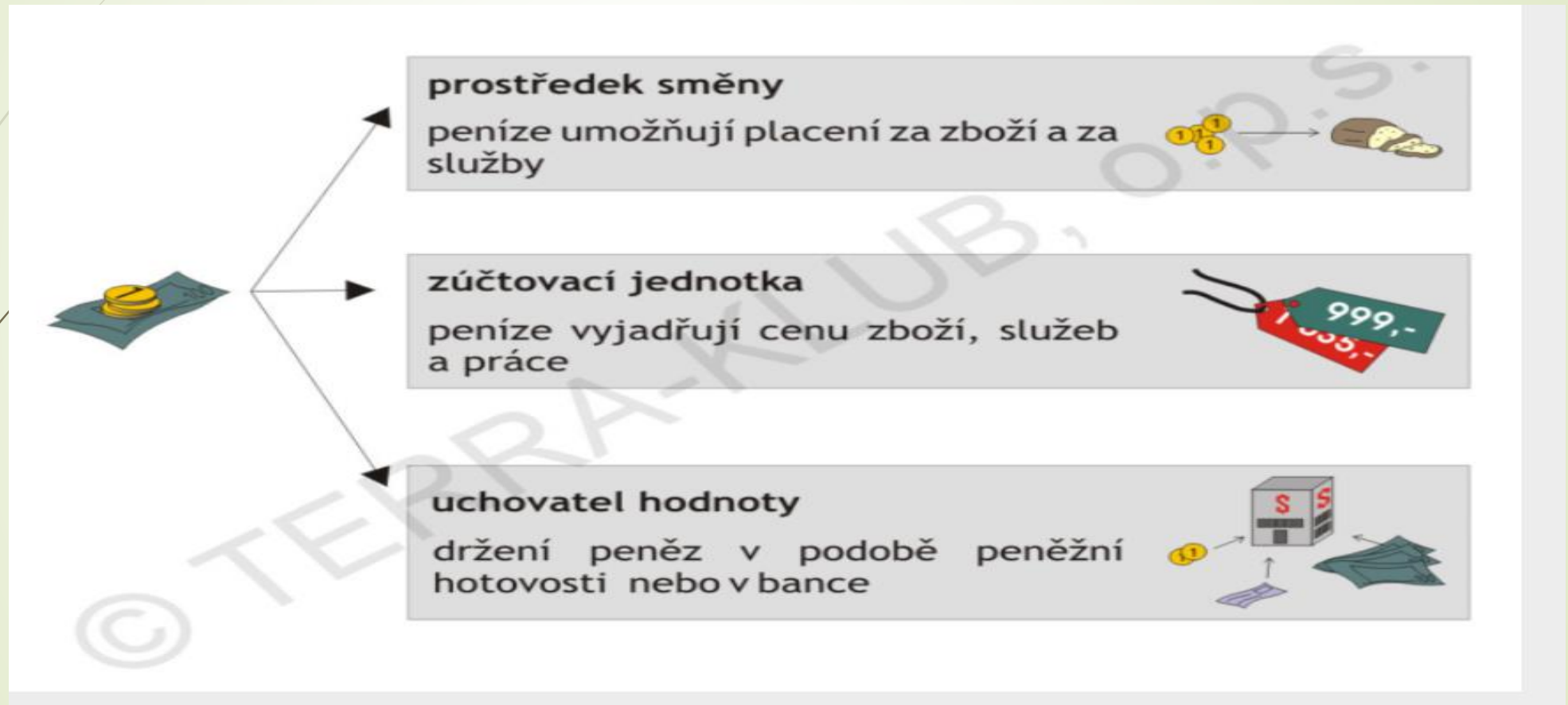

PROČ VZNIKALY PAPIROVÉ PENÍZE?

- Když lidé nepotřebovali k obstarávání věcí nic jiného než mince, začali jich velké množství shromažďovat.
- Snažili se je uchovávat v bezpečí, což k objemnosti mincí bylo obtížné.
- Tak obchodníci nabídli řešení **první papírové směnky (peníze)**, které byly kryty mincemi.

Funkce peněz

Jaké jsou základní funkce PENĚZ – prostředek směny

- ▶ V dnešní době je můžeme volně směňovat za zboží a služby všeho druhu a každý musí tyto peníze přijmout.
- ▶ V dobách barterového obchodu bylo potřeba najít někoho, kdo má statek, který potřebujeme, a zároveň je ochoten přijmout náš nabízený statek. Bylo to velice komplikované.
- ▶ Takže výměnný obchod nemohl proběhnout.
- ▶ Vznikly by vysoké transakční náklady (čas vynaložený na směnu zboží a služeb), které vedly společnost k „vynálezu“ peněz.
- ▶ Používáním peněz velmi snížilo transakční náklady a umožnilo rozsáhlou **dělu práce a specializace**
- ▶ Peníze proto v dnešní době veškeré transakce velice usnadňují a především urychlují.

základní funkce PENĚZ – zúčtovací jednotka

- ▶ Peníze slouží jako tzv. zúčtovací jednotka.
- ▶ Znamená to, že nám peníze pomáhají určit hodnotu všech produktů a služeb, které existují.
- ▶ Díky nim můžeme porovnávat, jestli je lepší si koupit **zboží A** nebo **zboží B**.
- ▶ Samozřejmě cena není jediný ukazatel, ale pokud budeme mít zboží podobné kvality, pak nám cena ve výběru zboží velice usnadní život.

Základní funkce PENĚŽ – uchovatel hodnoty

- ▶ Peníze slouží jako uchovatel hodnoty.
- ▶ Souhlasíte ? Zamyslete se.....

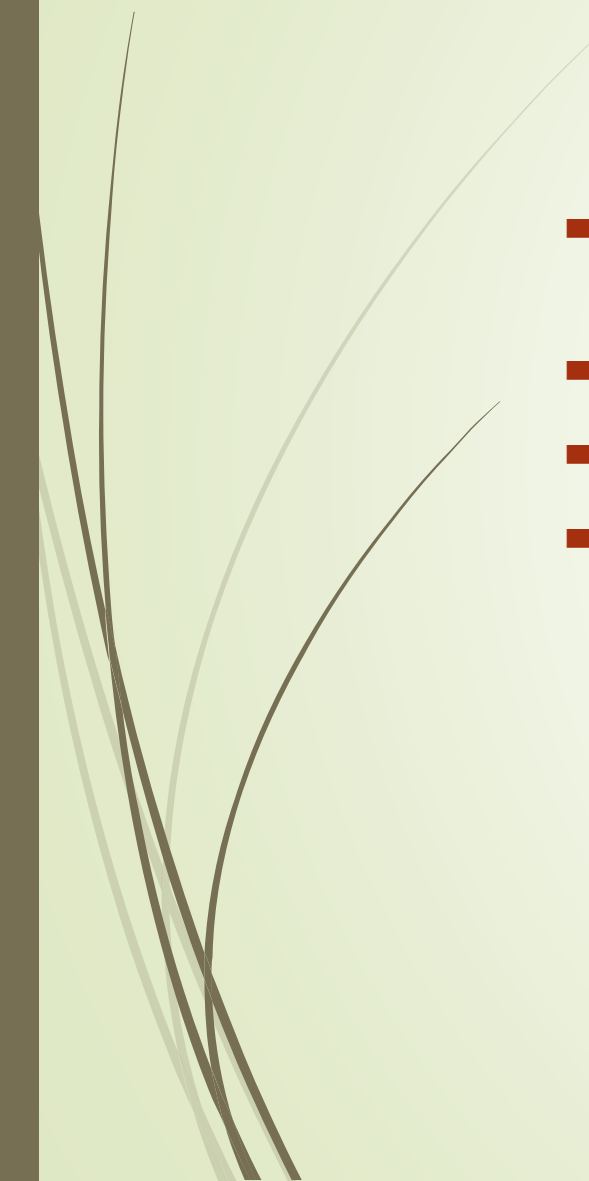

Peníze – uchovatel hodnoty?

- ▶ S předchozími dvěma funkcemi souhlasím, ale s touto už tolik nesouhlasím. A proč?
- ▶ Jestliže slouží peníze jako **uchovatel hodnoty**, znamená to, že pokud si pod polštář schovám 1.000,- Kč na 20 let, měla bych si za těch 1.000,- Kč koupit stejné množství zboží nebo čehokoliv, jako před 20 lety. Pokud by dnešní peníze sloužili jako uchovatel hodnoty, pak by toto tvrzení platilo. Jenže realita je jiná.
- ▶ Realita je taková, že peníze každoročně ztrácejí na hodnotě kvůli **inflaci**. Neznamená to, že jich máme fyzicky méně, jen si za nich koupíme **menší množství zboží**, než rok předtím.
- ▶ Peníze každým rokem ztrácejí jejich kupní sílu. Ceny zboží a služeb rostou a my si toho **reálně koupíme méně**. Proto dle mého pohledu dnešní bankovky nesplňují jednu ze základních funkcí peněz a nemohou proto být skutečně nazývány penězi.
- ▶ Např. **zlato** tyto funkce stále splňuje.

Peněžní agregáty

- ▶ množství peněz v ekonomice je klíčovým faktorem, který ovlivňuje cenovou hladinu v ekonomice
 - ▶ jak množství peněz v ekonomice měřit?
 - ▶ jakou širší pojetí peněz brát v potaz?
 - ▶ peněžní agregáty = různě široce pojaté „ukazatele“ množství peněz v ekonomice
-

Peněžní agregáty

- ▶ Peníze jsme teoreticky definovali jako cokoli, co slouží jako prostředek směny.
- ▶ Takové teoretické vymezení peněz není jednoznačné.
- ▶ Z vlastní zkušenosti víme, že jako peníze můžeme použít hotovostní peníze, ale také peníze na našich účtech v bankách. Penězi na netermínovaných vkladech můžeme okamžitě disponovat, ale peněžní prostředky z termínovaných vkladů bychom k placení použít nemohli.
- ▶ Ekonomové potřebují mnohem přesnější určení peněz. Především tvůrci hospodářské politiky státu musí vědět, z čeho se skládá *peněžní zásoba*.

Peněžní agregáty

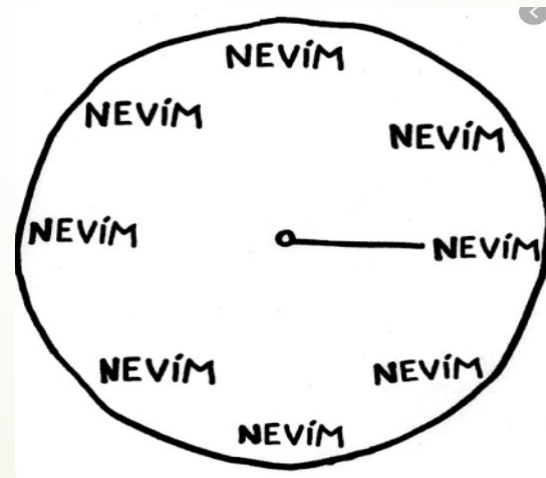
- Centrální banka, která je odpovědná za měnovou politiku, definuje peníze v podobě peněžních agregátů. Česká národní banka harmonizovala peněžní agregáty s Evropskou centrální bankou a používá agregáty
- M0, M1, M2 a M3.
- **agregát M0** – nejužší pojetí peněz a zároveň nejlikvidnější – množství hotovosti (bankovek a mincí), které v ekonomice obíhá (kontroluje centrální banka)
- **agregát M1** = M0 + depozita na požádání, tj. hotovost + vklady na běžných účtech
- **agregát M2** = M1 + termínovaná depozita, tj. hotovost + vklady na běžných účtech + vklady na termínovaných účtech
- **agregát M3** = M2 + vybrané druhy cenných papírů - čím vyšší agregát, tím širší pojetí peněz a zároveň tím nižší likvidita
- v podmínkách ČR se sledují především agregáty M1 a M2

Dnešní peníze ve skutečnosti PENĚZI nejsou

- ▶ Pokud dnešní koruna nebo třeba americký dolar nespĺňují jednu ze tří základních funkcí peněz, nemůžeme je dál takto nazývat.
- ▶ Ano, tak to je.....
- ▶ Správně bychom naši korunu nebo dolar či euro měli nazývat **měnou** nebo nějakým jiným názvem.
- ▶ Jenže proč by někdo v dnešní době říkal, že mu místo peněz přišla na účet měna. Nebo kolik měny stojí tyto boty? Zní to trochu zvláštně, nemyslíte? Ale pokud bychom chtěli věci nazývat pravými jmény, správně je to **měna**.

Dnešní peníze ve skutečnosti PENĚZI nejsou

- ▶ Používají výraz **měna** politici nebo dokonce ekonomové, když přednášejí? Většinou ne. A není to proto, že o tom neví. Je to z toho důvodu, protože by museli veřejnosti přiznat, že to, co držíme v našich rukách každý rok ztrácí na hodnotě.
- ▶ A také by museli otevřeně přiznat, že dnešní **peníze (měna)** ve skutečnosti nejsou ničím kryty, zlatem ani jinými drahými kovy. Ale to nikdo nepřizná a radši většinu občanů nechají žít v nevědomosti.....

Krytí peněz

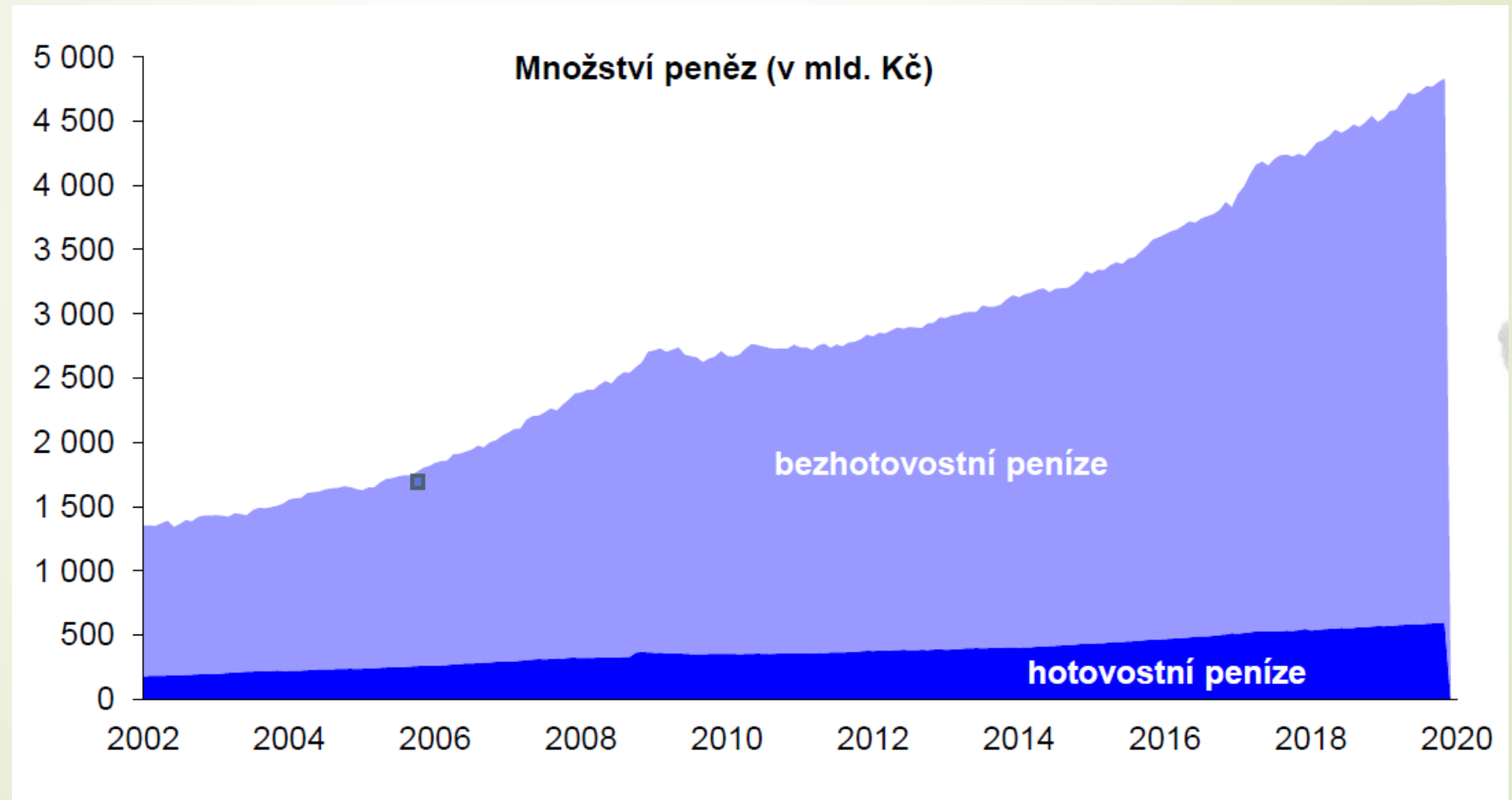
- ▶ V minulosti byly peníze kryty zlatem – centrální banka držela v trezorech takové množství zlata, které odpovídalo objemu oběživa
- ▶ V současnosti jsou peníze kryty zlatem jen minimálně, převážně jsou kryty jinými aktivy centrální banky (zahraničními cennými papíry)

Tvorba peněz

- ▶ Bezhotovostní peníze vytváří komerční banky tím, že poskytují úvěry domácnostem a podnikům
- ▶ Objem poskytnutých úvěrů, a tím i množství peněz v ekonomice, je ovlivněn tím, jak se ekonomice daří
- ▶ Centrální banka nastavuje pro komerční banky pravidla a limity, které zajišťují, aby se peněžní systém nevymknul kontrole. Současně svými nástroji ovlivňuje ekonomickou aktivitu, a tím i motivaci domácností a firem žádat o nové úvěry

Bezhotovostní peníze

- ▶ Bezhotovostních peněz je dnes v ekonomice mnohem více než peněz hotovostních

Monetární (měnová) politika

- Představuje souhrn nástrojů hospodářské politiky v rukou vlády
- Je to nástroj Centrální banky, jejíž základní funkcí je:
- ovlivňování množství peněz v ekonomice
- a podpora stability cenové hladiny

Další cíle měnové politiky:

- Podpora ekonomického růstu
- Podpora zaměstnanosti
- Stabilita měnového kurzu

Předpoklady k uskutečnění monetární politiky

- ▶ Nezávislost centrální banky na vládě
- ▶ vláda nesmí ovlivňovat měnovou politiku.
- ▶ ČNB je nazývána bankou bank (poskytuje výjimečně úvěry ostatním bankám).
- ▶ Guvernér není jmenován vládou, ale prezidentem.
- ▶ Guvernér je jmenován na 6 let.
- ▶ Bankovní rada je jmenována prezidentem na základě ústavy (není jmenována vládou).

Cíle monetární politiky

- ▶ stabilita a kvalita měny (uchování koupěschopnosti koruny)
- ▶ regulace úrokové míry a množství peněz v oběhu
- ▶ k uskutečnění cílů jsou využívány přímé a nepřímé nástroje monetární politiky.
- ▶ Bankovní soustava se skládá z centrální banky (ČNB) a obchodních bank
- ▶ **Centrální banka** emituje hotovostní peníze a provádí měnovou politiku.
- ▶ V rámci měnové politiky se centrální banka zaměřuje na hlídání úrovně cenové hladiny a také na úvěrovou aktivitu bank.
- ▶ K tomu používá následující přímé a nepřímé nástroje

Typy monetární politiky

- Nositelem MP v ČR je **ČNB** (vznikla k 1.1.1993).
- Je nezávislá na výkonné moci.
- Řídícím orgánem je sedmičlenná bankovní rada v čele s guvernérem
- ČNB z dosažených výnosů hradí svou činnost,
- doplňuje rezervní a další fondy, a zbytek zisku odvádí do SR

Rozlišujeme dva typy monetární politiky

- Expanzivní MP – zvyšování nabídky peněz v ekonomice,
- Restriktivní MP – snižování nabídky peněz v ekonomice.

Důsledky MP na úrokovou míru (cenu peněz) a množství peněz

- Expanzivní MP – zvyšuje peněžní zásobu a snižuje úrokovou míru
- Restriktivní MP - snižuje peněžní zásobu a zvyšuje úrokovou míru

Nástroje monetární politiky

Přímé (adresné)

- ▶ **Pravidla likvidity** – banka by měla být schopna dostát všem závazkům vůči svým klientům, tzn. měla by být schopna vyplatit jim uložené vklady. Pasivní a aktivní operace banky by měly dosahovat přibližně stejné výše.
- ▶ **úvěrové kontingenty** – stanovují maximální výši úvěru, který může čerpat komerční banka od banky centrální (relativní kontingent), nebo maximální výše úvěru, kterou může KB poskytnout svým klientům (absolutní úvěrový kontingent)
- ▶ **povinné vklady** – povinné vedení BÚ státních institucí u CB – FÚ, Celní správa, účet státního rozpočtu
- ▶ **doporučení a výzvy** – nepsaná pravidla mezi CB a obchodními bankami

Nástroje monetární politiky

- ▶ **Nepřímé (neadresné, obecné) – jsou častěji využívány**
- ▶ **Diskontní nástroje (sazba)** - představují úrokové sazby a další podmínky úvěrů, které centrální banka poskytuje obchodním bankám v domácí měně – to významně ovlivňuje úvěrovou kapacitu obchodních bank. **Zvýšení diskontu** (restriktivní měnová politika) = zdražení peněz, obchodní banky si méně půjčují, zpomalí se oběh peněz. **Snížení diskontu** (expanzivní měnová politika) = zlevnění peněz, vzrostou objemy úvěrů, načerpají se peníze do ekonomiky
- ▶ **Operace na volném trhu** - znamenají nákup nebo prodej cenných papírů centrální bankou od komerčních bank. Tím jsou zvyšovány nebo snižovány jejich likvidní rezervy a zároveň i jejich úvěrová kapacita.
- ▶ Nákup cenných papírů centrální bankou vede k růstu objemu peněz v ekonomice, prodej cenných papírů centrální bankou vede k poklesu objemu peněz v ekonomice.

Nástroje monetární politiky

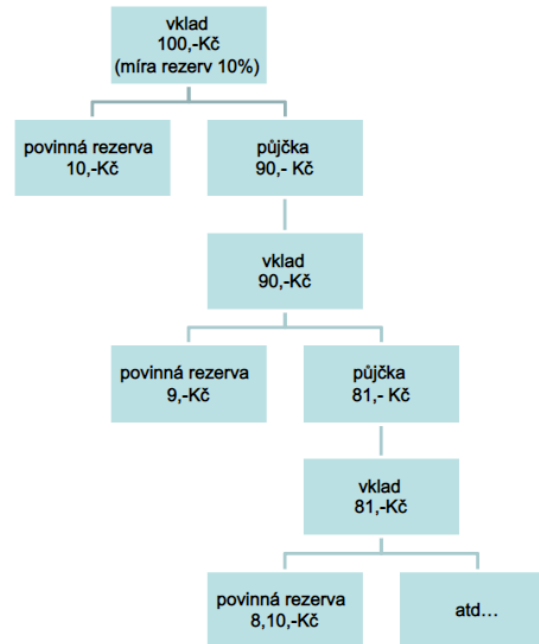
- ▶ **Povinné minimální rezervy** - jsou stanoveny procentem z celkové sumy primárních vkladů obchodních bank. Každá změna rezerv tedy ovlivňuje úvěrovou kapacitu obchodních bank, protože se změní objem prostředků, se kterými může daná komerční banka disponovat.
- ▶ Tvorba bankovních depozit

Cyklus	Vklad	Povinné rezervy	Přebytečné rezervy	Poskytnutý úvěr
Banka A	1 000	100	900	900
Banka B	900	90	810	810
Banka C	810	81	729	729
Celkem	10 000	10 000		9 000

- ▶ **Konverze a swapy cizích měn** - Nákupem a prodejem cizích měn centrální bankou od komerčních bank je také ovlivňována úvěrová kapacita obchodních bank – jedná se buď o **konverze či swapy cizích měn**.
- ▶ **Intervence ve prospěch (v neprospěch) devizového kurzu** - tímto nástrojem centrální banka nejčastěji ovlivňuje vývoj obchodní bilance státu a míru inflace.

Tvorba PMR – bankovních depozit

Vytváření „depozitních peněz“

Funkce centrální banky

- ▶ Je bankou emisní, tj. má jako jediná banka v daném státě právo emitovat hotovostní peníze.
- ▶ Je bankou vlády (státu); vede účty a provádí některé operace pro vládu, centrální orgány, orgány místní správy a samosprávy.
- ▶ Je banka bank – prostřednictvím různých nástrojů reguluje do určité míry (převážně nepřímo) činnost obchodních bank, poskytuje jim úvěry, shromažďuje část depozit těchto bank, vede jim účty ap.
- ▶ Je vrcholným subjektem měnové politiky. Bývá vrcholnou institucí bankovního dozoru, někdy bývá správcem státního dluhu; bývá pověřena správou devizových rezerv země.

Hlavní úkoly centrální banky

- emise bankovek a mincí,
- kontrola množství peněz v ekonomice,
- regulace úrokových sazeb,
- stanovení podmínek úvěrování,
- vyhlašování kurzu dané měny vůči cizím měnám,
- spravování zlaté a devizové rezervy,
- Provádí bankovní dozor
- Spravuje měnové rezervy a státní dluh
- Reprezentuje ČR ve světě

Ovlivňování peněžní zásoby

- ke zvýšení peněžní zásoby v ekonomice dochází zejména když:
 - Centrální banka nakupuje CP (operace na volném trhu) případně devizy
 - Centrální banka emituje bankovky a mince
 - Centrální banka snižuje PMR
 - Opačnými zásahy dochází ke snížení peněžní zásoby
-
- Pozn.: PMR – Povinné minimální rezervy

CO JE TO INFLACE?

- ▶ Ekonomický jev - nárůst všeobecné cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice v určitém časovém období.
- ▶ Inlace je nárůst cenové hladiny neboli snižování kupní síly peněz
- ▶ Nerovnováha mezi zdroji a potřebami
- ▶ V dnešní době počítáme inflaci za pomoci cenových indexů.
- ▶ Pro pokles cenové hladiny, používáme pojem deflace.

Základní formy inflace

- **mírná**
- 1 ciferná, od 0 do 9.99% (např. ČR, Německo, Itálie, eurozóna jako celek, Norsko, Turecko)
- Je dynamizujícím a stimulaujícím prvkem. Podněcuje ekonomické subjekty k vyššímu využití zdrojů, rychlým investicím a tím i rychlejšímu obratu kapitálu. Malá inflace je většinou motorem růstu ekonomiky.
- **pádivá**
- 2 až 3 ciferná, lidé přestávají věřit ekonomice, chod ekonomiky je narušen, lidé preferují cizí měny
- **hyperinflace**
- 4 -5 ciferná, peníze přestávají plnit svoji funkci, obchoduje se v naturální měně, ekonomika státu se rozpadá

Důsledky Inflace

- pokles kupní síly peněz
- ztráta motivu ke spoření
- posilování sklonu ke spotřebě
- dlužníci získávají
- věřitelé ztrácí
- pokles důchodu

Měření Inflace

- ▶ **Index spotřebitelských cen (CPI)**
- ▶ **Index spotřebitelských cen** je souhrnný ukazatel růstu **cen** všeho zboží a služeb, které domácnosti kupují. Pro výpočet **indexu spotřebitelských cen** zkoumáme spotřební koš s cca 800 druhy statků a služeb, které domácnosti běžně spotřebovávají.
- ▶ **Do spotřebního koše** je zařazeno potravinářské zboží (potravin, nápoje, tabák), nepotravinářské zboží (odívání, nábytek, potřeby pro domácnost, drogistické a drobné zboží, zboží pro dopravu a volný čas, zboží pro osobní péči aj.

Druhy inflace podle způsobu projevu

- **zjevná**
- ekonomická rovnováha je spojena s růstem i poklesem inflace
- **potlačená/blokovaná**
- zásah státu do vývoje cen
- **skrytá**
- cenové indexy nevykazují skutečný růst cenové hladiny, stínová ekonomika, černý trh

14.5.2021

Tomáš Holub (ČNB) a zdravá inflace

- ▶ Inflace v České republice se v posledních třech letech pohybuje nejčastěji mezi 2 a 3 %. Průměrná inflace za posledních 10 let ale činí 1,8 % ročně. „*To je velice blízko našeho 2% cíle, v tomto ohledu je ČNB skutečně úspěšná,*“ říká člen bankovní rady ČNB Tomáš Holub. V novém ČNBvlogu vysvětluje mimo jiné, proč centrální banky neusilují o nulový růst cen nebo jaký dopad na inflaci může mít konec současné pandemie.
- ▶ https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/vlog-cnb/Inflace-je-dlouhodobě-blízko-cile-CNB/

Zajímavé odkazy

- O penězích a lidech
- <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/vzdelavani/video/O-penezich-a-lidech---Ofnbspmoney-and-men/>
- Ochranné prvky českých bankovek
- https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/vlog-cnb/Ochranne-prvky-ceskych-bankovek/
- Jak vznikají peníze v ekonomice
- https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/vlog-cnb/Jak-vznikaji-penize-v-ekonomice/
- Měnová politika
- <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/vzdelavani/video/Menova-politika-historie-a-soucasnost/>
- Zdroj: <https://financedozivota.cz/kapitola/ii-financni-trhy-a-jejich-fungovani/>
- <https://financedozivota.cz/5-k-cemu-slouzi-banky-a-jak-na-nas-vydelavaji/>

Děkuji za pozornost

